

Social Work & Education

©SW&E. 2025

УДК 378:364-4+364-7

DOI: 10.25128/2520-6230.25.4.2

**Катерина МОНАСТИРЬОВА-
МИХАЙЛОВА,**

Департамент молодіжної політики, української національної та громадянської ідентичності Дніпровської міської ради», Дніпро, Україна; mykhailova.ko@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-4231-7521>

Дар'я БІЛА,

Кафедра державного управління і місцевого самоврядування Навчально-наукового інституту державного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», (проспект Дмитра Яворницького, 19, Дніпро, Дніпропетровська область, 49005), Україна; odarkabelaya@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4519-5142>

Статус статті:

Отримано: вересень 12, 2025
1-шерезування: жовтень 21, 2025
Прийнято: грудень 30, 2025

Монастир'ова-Михайлова, К., Біла, Д.
(2025). Дисципліна «соціальна робота з молоддю»: практичні заняття як інструмент усвідомлення. *Social Work and Education*, Vol. 12, No. 4 pp. 722-741.
DOI: 10.25128/2520-6230.25.4.12

ДИСЦИПЛІНА «СОЦІАЛЬНА РОБОТА З МОЛОДДЮ». ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УСВІДОМЛЕННЯ

Анотація. У статті описано проведення практичних занять із дисципліни «Соціальна робота з молоддю» для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота» освітньо-професійної програми «Соціальна та молодіжна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» безпосередньо у фахових за цією спеціальністю закладах й установах за концептом дуальної форми здобуття освіти. Оскільки соціальна робота з молоддю передбачає взаємодію та надання допомоги соціально вразливим групам населення, така діяльність вимагає від фахівців високого рівня не лише професійних теоретичних знань, а й практичних навичок і вмінь їх застосовувати. Система вищої освіти в Україні в своєму поточному стані не надає здобувачам актуальних знань і навичок, що вимагаються роботодавцями. У дослідженні зазначено, що задля подолання кваліфікаційного розриву на ринку праці необхідна співпраця закладів вищої освіти й роботодавців, і найкращим підходом для уможливлення здобувачів набути стійких практичних навичок за спеціальністю є проведення практичних занять безпосередньо у фахових установах за дуальною формою здобуття освіти. Автори зазначають, що для майбутніх соціальних працівників проходження практики у профільних установах є особливо важливим з огляду на чутливість цієї професії та часту потребу у взаємодії з людьми, що опинилися у складних життєвих обставинах. Така форма практичних занять відповідає чинним нормативним вимогам підготовки фахівців у галузі соціальної роботи, а регулярність практичних занять за дуальною формою здобуття освіти забезпечують краще формування, закріплення та поглиблення професійних компетентностей здобувачів як майбутніх фахівців, що не завжди вдається досягти у разі проведення «аудиторних» практичних занять.

Ключові слова: соціальна робота з молоддю, вища освіта, дуальна форма здобуття освіти, практичні заняття, ринок освітніх послуг, ринок праці, skill gap.

ВСТУП

Молодь є надзвичайно цінним прошарком суспільства з багатьох причин. Розглядаючи цю суспільну групу в економічному зрізі, варто зазначити, що молодь виступає потенційною (якщо ще проходить навчання) та найбільш працездатною (якщо вже завершила здобуття фаху) робочою силою і, таким чином, є кадровим забезпеченням трудових процесів. У сфері демографії молоді належить ключова роль у збереженні та розвитку населення. В галузі суспільного устрою та політичної активності молодь є носієм змін й інновацій, часто виступає амбасадором і прибічником «доленосних» реформ, при тому маючи доволі низьку політичну зацікавленість у «пересічних» політичних процесах. З огляду на все вищезазначене, можна із впевненістю зазначати, що молоді люди є цінним прошарком населення, а отже, важливо надавати їм гідне піклування про їхні потреби, допомогу у складних життєвих обставинах, професійну підготовку, можливості для розвитку тощо.

Одночасно із цим, молодь є доволі вразливою категорією населення, оскільки перебуває в «перехідному» життєвому етапі – відділяється від родини, починає вести самостійне життя, має власноруч керувати своїми справами та вирішувати різні життєві завдання. Нерідким для українського суспільства явищем є потреба у проведенні соціальної роботи з молоддю, щоб підтримати молоде покоління, допомогти йому стати на ноги, подолати виклики, знайти свої сильні сторони, навчитися їх застосовувати та стати повноцінними членами суспільства. Соціальна робота – дуже важливий і без перебільшення складний вид діяльності, що передбачає активну практику – взаємодію з людьми, розбір, аналіз їхніх життєвих обставин, пошук шляхів якісної допомоги та розв'язання проблем. Усе це неможливо здійснити без відповідних практичних навичок, а тому під час підготовки фахівців цього профілю у закладах вищої освіти надзвичайно важливо розвивати у них ці навички, вчити їх розв'язувати не тільки академічні завдання в «аудиторному» режимі, а й практично-орієнтовані з урахуванням особливостей практичної професійної діяльності.

Ця стаття присвячена організації та проведенню практичних занять із дисципліни «Соціальна робота з молоддю» для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота» освітньо-професійної програми «Соціальна та молодіжна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Національного технічного університету «Дніпровська політехніка». *Актуальність* дослідження зумовлена високою затребуваністю соціальної роботи з молоддю в Україні та прикро низьким рівнем реальної практичної підготовки фахівців до професійної діяльності після завершення закладів вищої освіти. *Метою* статті є з'ясування способів, як надати студентам ЗВО спеціальності 231 «Соціальна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти доступ до актуальних практичних навичок, затребуваних у роботі, і розуміння особливостей фахової діяльності «на місцях» через практичні заняття на прикладі викладання дисципліни «Соціальна робота з молоддю». З огляду на вищезазначене, було виокремлено наступні завдання:

- визначити місце соціальної роботи з молоддю в системі вітчизняної соціальної та молодіжної політики;

- з'ясувати відповідність навичкам, які отримують здобувачі вищої освіти протягом навчання, актуальним вимогам роботодавців і ринку праці в Україні;
- проаналізувати сучасні підходи та форми здобуття освіти, які надають змогу здобувачам набути практичних фахових навичок вищого рівня й у більшій кількості, а також бути конкурентоспроможними на ринку праці після отримання диплому;
- визначити доречність введення дуальної форми практичних занять у систему вищої освіти, можливості її імплементації у викладання дисципліни «Соціальна робота з молоддю» для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота» освітньо-професійної програми «Соціальна та молодіжна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» та підготовку фахівців із соціальної роботи в цілому, адже умовах війни збільшується чисельність аудиторії і власне молодого населення, які потребують допомоги фахівців із соціальної роботи.

Серед науковців питанню соціальної роботи з молоддю приділяли увагу Касянчук З., Коваль О., Літяга І., Миколіук С., Овчарова В., Ситняківська С. Питання підготовки соціальних працівників до роботи за фахом висвітлено в роботах таких вчених, як Андрющенко В., Безпалько О., Євтух М., Капська А., Бондаренко З., Галагузова Ю., Гудима О., Зверева І., Онуфрієва Л., Кочубей Т., Лісовець О., Поліщук В., Міщик Л., Семігіна Т. Дуальна освіта є предметом наукового інтересу Гришиної Н., Опушко Н., а питання браку практичної підготовки випускників ЗВО до професійної діяльності на ринку праці підіймалися такими науковцями, як Близнюк В., Карпій О., Качмар С., Кваша О., Ковалевський Ю., Лопушняк Г., Рибчанська Х., Сидоренко В., Юрик Я.

Методологія дослідження. Задля досягнення поставленої мети, у ході дослідження було використано такі методи, як метод термінологічного аналізу (визначення категоріального апарату термінів, що фігурують у дослідженні), теоретичні методи аналізу та синтезу, абстрагування й узагальнення, дедукції й індукції стосовно наявного стану кваліфікаційного розриву на українських ринках праці й освітніх послуг, сучасних форм практико-орієнтованого навчання у закладах вищої освіти й ефективності таких підходів, а також описовий метод (опис проведення практичних занять за дуальною формою з дисципліни «Соціальна робота з молоддю» для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота» освітньо-професійної програми «Соціальна та молодіжна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»).

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Категоріальний апарат дослідження і соціальна робота з молоддю

Говорячи про соціальну роботу з молоддю як про галузь професійної діяльності, надзвичайно важливо розуміти значення даної категорії та її співвідношення з таким явищем, як *молодіжна робота*. Реформа децентралізації викликала за собою зміни в нормативній базі та організаційному вимірі функціонування системи надання соціальних послуг на місцях – у свою чергу, це ще більше підіймає актуальність визначення місця такої галузі соціальної роботи,

як робота з молоддю, в системі молодіжної та соціальної політики (Овчарова, 2020, с. 154).

У Законі України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» *соціальну роботу* із зазначеними категоріями населення визначено як професійну діяльність, спрямовану на «запобігання, мінімізацію негативних наслідків та подолання складних життєвих обставин сімей, дітей та молоді, посилення їхньої здатності до реалізації власного життєвого потенціалу» (Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», стаття 1).

Молодіжна робота є поняттям відносно новим для українського суспільства та наукової спільноти (Овчарова, 2020, с. 155). Відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики», молодіжну роботу визначено як діяльність, спрямовану «на залучення дітей та молоді до суспільного життя, що здійснюється дітьми та молоддю, разом з дітьми та молоддю або в інтересах дітей та молоді за допомогою інструментів спільного прийняття рішень» (Закон України «Про основні засади молодіжної політики», 2021, стаття 1, пункт 11). Рада Європи визначає молодіжну роботу як діяльність, що охоплює широкий перелік заходів соціального, освітнього, культурного, екологічного та політичного характеру, які реалізуються *для, силами та разом з* молоддю. Таким чином, молодіжна робота є соціальною практикою, суть якої полягає в роботі як із молоддю, так і з суспільствами, де вони мешкають, задля активізації участі молоді у процесі прийняття рішень і в житті своїх громад (Council of Europe, 2025, p. 12).

Отже, соціальна робота з молоддю та молодіжна робота все ж таки мають схожі риси, але не є тотожними процесами. Так, із спільного у цих двох видів взаємодії з молоддю – задоволення потреб молодих людей, їхня соціальна інтеграція та допомога їм у реалізації власного потенціалу (Овчарова, 2020, с. 156-157). Але все ж таки *соціальна робота з молоддю* націлена на соціальне забезпечення незахищених і вразливих верств молоді, що перебувають у складних життєвих обставинах (Овчарова, 2020, с. 158-159), а фокусом *молодіжної роботи* є залучення молоді до суспільних процесів, життя своєї спільноти (громади, держави тощо) і процесів прийняття рішень, що стосуються молоді.

У 1991-2003 роках у зв'язку з численними реформами, викликами та турбулентністю того періоду в історії України чимало людей, зокрема й молодих, потрапляли у важкі життєві обставини, у зв'язку з чим значно зріс попит на фахівців, що здатні вирішувати проблеми соціального характеру (Коляда, Левченко, Ісаченко, 2020, с. 63). У 1994 році в українських школах з'являється посада соціального педагога, а пізніше в закладах вищої освіти починається підготовка фахівців за спеціальністю «Соціальна робота» (Коляда, Левченко, Ісаченко, 2020, с. 64). Щоб зрозуміти вимоги до соціальних працівників – випускників закладів вищої освіти, які провадитимуть соціальну роботу з молоддю, і їхніх професійних компетентностей, варто глибше розібратися у соціальній роботі в цілому, її меті, формах і методах проведення.

Мета соціальної роботи з молоддю полягає у покращенні способів і засобів реалізації соціальної суб'єктності та життєвих сил соціальної групи чи індивіда (Коляда, Левченко, 2018, цитоване у Миколук, Коваль, 2023, с. 322). Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», до *основних засад* соціальних послуг

належать допомога особам, які перебувають в складних життєвих обставинах (і ці обставини вони не можуть подолати самостійно доступними їм засобами та шляхами), попередження виникнення таких складних обставин у житті людей і створення умов задля самостійного розв'язання такими особами проблем, що виникають у житті (Закон України «Про соціальні послуги», стаття 2). Масштаби ведення соціальної роботи можуть відрізнятися – так, соціальна робота може бути:

- індивідуальною – передбачає особисту взаємодію з окремими особами;
- груповою – в основі лежить принцип надання допомоги клієнтам через передачу групового досвіду; реалізується у форматах клубів, гурткової роботи тощо;
- роботою в громаді – передбачає встановлення та налагодження зв'язків між установами, відповідальними за реалізацію молодіжної роботи, та мешканцями громади задля вирішення гострих проблем, у нашому випадку – проблем молоді (Миколук, Коваль, 2023, с. 323).

Перелічені вище формати соціальної роботи є також і її методами. Зараз користується активним попитом і такий метод соціальної роботи, як мобільна соціальна робота – форма соціальної роботи, за якої надавачі соціальної допомоги виходять зі своїх установ «в поля» (зазвичай – на вулиці) і пропонують свої послуги там, оскільки завжди існує певний відсоток осіб, які потребують таких послуг, але не звертаються до соціальних служб чи просто не поінформовані про можливості.

Для ведення ефективної соціальної роботи потрібне її кадрове забезпечення – наразі заклади вищої освіти в Україні готують фахівців даного профілю; розвивається й підготовка кадрів у галузі молодіжної роботи завдяки реалізації програми «Молодіжний працівник» (Левченко, 2022, с. 119). Втім, соціальна робота з молоддю – де діяльність насамперед практична, що вимагає надання здобувачам вищої освіти відповідних знань, навичок і можливостей до практичної діяльності у рамках навчання, зокрема й на місцях, де здійснюється соціальна робота з молоддю.

Під час організації та проведення на різних рівнях соціальної роботи з молоддю як безпосередньої діяльності за фахом важливо активно застосовувати вже наявний *досвід* соціальної допомоги, що надається різним групам населення (Миколук, Коваль, 2023, с. 322). Наявності самих теоретичних знань у соціальних працівників не достатньо – таким фахівцям важливо мати практичні навички та – що потребує ще більшої уваги – вміння їх застосовувати. Адже соціальна робота – складна діяльність, і її складність полягає, зокрема, у частій необхідності працювати зі вразливими групами населення. Тож фахівці в галузі соціальної роботи повинні володіти таким обсягом і рівнем знань, навичок й умінь їх застосовувати, щоб не нашкодити своїм клієнтам внаслідок браку підготовки, невмінню використовувати вивчене, неготовності до взаємодії з певними клієнтами чи соціальним групами, стресу тощо. Зважаючи на вищенаведене, у процесі навчання соціальним працівникам повинна надаватися повна можливість випрацювати фахові *hard skills* і навчитися застосовувати набуті знання на практиці.

Skill gap, або проблема розриву між ринком праці та системою освіти

У пошуках першого робочого місця молодь регулярно стикається з низкою характерних для цієї вікової категорії викликів: відсутністю досвіду роботи, нестачею професійних навичок і знань, соціальною незрілістю, відчуттям незахищеності під час потрапляння до складних та/або нетипових ситуацій – як на ринку праці, так і в житті в цілому. Вимоги роботодавців щодо наявності певного рівня фахових компетентностей нерідко є неподоланою перешкодою для молодих фахівців, адже їхня професійна підготовка часто виявляється заниженою. Також взнаки даються невважений вибір професії та значні для українського ринку праці диспропорції попиту й пропозиції для певних спеціальностей і дипломованих фахівців. А бажання знайти першу роботу за фахом і розчарування в обраній спеціальності у разі невдачі є не менш впливовими факторами у питанні працевлаштування молоді. Молоде покоління є здебільшого відкритим, активним, цілеспрямованим, володіє навичками швидкого навчання, має можливість бути мобільними та працевлаштовуватися на тривалий термін. Але виклики, із якими стикнулася Україна останніми роками (пандемія Covid-19, повномасштабне російське вторгнення в Україну) відчутно і негативно вплинули на можливість молоді як здобувати вищу освіту, так і працевлаштовуватися за фахом і в цілому. І якраз у періоди таких викликів, які переживає Україна наразі, для держави надзвичайно важливо робити інвестиції у залучення молоді до трудової діяльності та підготовку молодих людей до неї – адже це сприятиме соціальному й економічному розвитку всього українського суспільства (Гришина, 2023, с. 122-123).

Однією із проблем системи вищої освіти в Україні є невідповідність знань і навичок, що надаються здобувачам вищої освіти у закладах їхнього навчання, до вимог ринку праці – про це навіть зазначено у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки (Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки», 2022). У згаданому документі ця проблема позначена в сукупності із відсутністю комунікації між закладами вищої освіти та роботодавцями. Це дозволяє зазначити, що система вищої освіти та ринок праці в Україні мають надзвичайно мало точок дотику та взаємодії, що негативно впливає на актуальність, рівень і якість знань, із арсеналом яких молоді фахівці – випускники ЗВО починають шукати першу роботу за спеціальністю. Це, у свою чергу, ускладнює доступ випускників ЗВО до працевлаштування за фахом, спричиняє зневіру у власних силах і виборі професії, пошук альтернативних працевлаштувань (часто – не за фахом, що, таким чином, анулює «старання» ЗВО, покладені на навчання цих здобувачів як фахівців певної визначеної галузі, і може спричинити кадровий голод у певних професійних царинах).

Поточна система професійної підготовки в ЗВО в Україні має яскраво виражені структурні проблеми та низькі показники ефективності у порівнянні з міжнародними стандартами, невідповідність між попитом і пропозицією за професійно-кваліфікаційними характеристиками (Сидоренко, 2024, с. 191-192). Розвиток української вищої освіти та її стандарти не встигають рухатися в тому ж темпі, у якому просувається технологічний прогрес та змінюються вимоги на ринку праці (Сидоренко, 2024, с. 198). Отримані під час навчання навички й компетенції здобувачів вищої освіти часто розбігаються із потрібними

роботодавцям (Сидоренко, 2024, с. 191-192). Така «неефективність» формальної вищої освіти спричиняє низький рівень довіри до її якості серед населення (Сидоренко, 2024, с. 193).

Невідповідність наявних у випускників ЗВО і затребуваних на ринку праці навичок характеризується таким поняттям, як *кваліфікаційний розрив*, або англomовним поняттям *skill gap* (Сидоренко, 2024, с. 196). Кваліфікаційний розрив як явище притаманний не лише Україні – він наявний в усіх країнах світу, проте, звісно, у розвинених країнах відсоток «ураженого» цією проблемою населення є меншим (Сидоренко, 2024, с. 198). В Україні широко розповсюдженою є ще проблема *кваліфікаційної ями* – цей термін позначає ситуації, за яких в умовах кваліфікаційного розриву на посади приймаються кандидати, що не володіють необхідними професійними компетенціями чи володіють ними лише частково, а роботодавці при тому витрачають ресурси на їхнє перенавчання. Випадки невідповідності рівня або типу навичок кандидата на вакансію вимогам до цієї посади позначається доволі узагальнюючим терміном *skill mismatch*, що у перекладі з англійської означає «невідповідність кваліфікації» (Сидоренко, 2024, с. 196-197).

Проблема кваліфікаційного розриву потребує комплексної взаємодії науки та практики, університетів і роботодавців задля її вирішення. Наразі вже має місце залучення стейкхолдерів до актуалізації, формування й оцінювання освітньо-професійних програм, але ставлення роботодавців до такої співпраці нерідко є суто формальним (Сидоренко, 2024, с. 193). Можливими та, на нашу думку, найбільш ефективними шляхами розв'язання є ширше запровадження та розвиток системи дуальної освіти, державно-приватного партнерства в освіті, залучення до освітнього процесу практиків, представників бізнесу, а також удосконалення умов для проходження здобувачами освіти практики (Сидоренко, 2024, с. 192). На наше переконання, *широке впровадження дуальної освіти є найкращим виходом із ситуації, що склалася*, адже такий підхід забезпечує регулярний, постійний і тривалий доступ здобувачів вищої освіти до практичної діяльності за фахом і здобуття актуальних і затребуваних знань і навичок у професійній сфері.

Вирішити проблему кваліфікаційного розриву суто за рахунок коригування робочої сили вже на ринку праці – дуже витратне та складне завдання (Сидоренко, 2024, с. 200), що також, на нашу думку, має й порівняно невисоку ефективність. Для закладів вищої освіти має бути важливим не лише забезпечити здобувачів певною спеціальністю, а й сприяти тому, щоб споживачі освітніх послуг здобули певний рівень кваліфікаційних навичок і фахові компетентності, що стануть запорукою дійсної конкурентоспроможності на ринку праці (Сидоренко, 2024, с. 205). Але на разі здобуття вищої освіти не допомагає сформувати у здобувачів усіх затребуваних професійних *hard skills*. Неякісне проведення практики в організаціях і на підприємствах, неефективна система оцінювання набутих фахових навичок здобувачів спричиняють те, що на момент випуску молоді спеціалісти здебільшого не є вповні конкурентоспроможними на ринку праці та компетентними у тій галузі знань, яку вони опанували у ЗВО (Сидоренко, 2024, с. 200). Одна з причин такого перекосу – орієнтування системи освіти на запити не ринку праці, а ринку освітніх послуг, «які відповідають

запиту замовників освітніх послуг без урахування вимог розвитку сучасного інноваційного ринку праці». І вирішити це питання лише силами закладів вищої освіти неможливо – для досягнення якісних змін необхідна участь і представників ринку праці у переформуванні поточного стану надання вищої освіти. Це знов приводить до висновку про влучність застосування *дуальної освіти* для досягнення реальних змін (Сидоренко, 2024, с. 205).

Важливість якісної практики у підготовці фахівців. Соціальна ситуація сьогодення потребує висококваліфікованих соціальних працівників, здатних ефективно та результативно провадити свою діяльність, реагувати на нові виклики й адаптуватися до умов, що змінюються. Тож підготовка соціальних працівників до безпосередньої трудової діяльності належить до ключових факторів їхньої успішності як спеціалістів за обраним ними фахом. Науковці зазначають, що двома основними аспектами підготовки майбутніх соціальних працівників до діяльності за фахом є *теоретична база та практична складова*, комплексно поєднані у процесі навчання (Касянчук, Миколюк, 2023, с. 352). Так, наприклад, вимоги володіння практичними навичками для здобувачів освіти, які опановують соціальну роботу на бакалавраті у ЗВО, чітко зазначені в Стандарті вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України №557 від 24.04.2019. Соціальні працівники – бакалаври повинні вміти застосовувати набуті знання на практиці, розв'язувати складні практичні проблеми у сфері своєї професійної діяльності, знати та вміти застосовувати різні методи соціальної роботи, бути спроможними працювати за невизначених умов («Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти», наказ Міністерства освіти і науки України № 557, 2019, с. 6), аналізувати соціально-психологічні явища, процеси становлення, розвитку, соціалізації особистості так само як і розвитку громади чи окремої соціальної групи. Соціальні працівники після закінчення бакалаврату мають володіти навичками прогнозування, виявлення й оцінки потреб, проблем, особливостей і ресурсів різних вразливих категорій населення і тих осіб, що опинилися у складних життєвих обставинах. Випускники бакалаврату спеціальності «Соціальна робота» повинні вміти використовувати у польових умовах «сучасні експериментальні методи роботи з соціальними об'єктами», надавати клієнтам допомогу зі врахуванням їхніх індивідуальних характеристик, розробляти шляхи та методи подолання проблем соціального характеру (там само, с. 7), передбачати їхні наслідки, бачити та розуміти причинно-наслідкові зв'язки між соціальними явищами та подіями, аналізувати процеси соціально-психологічної природи, що перебігають у групах різного розміру (там само, с. 8), використовувати у своїй діяльності методи профілактики виникнення можливих проблем і відхилень (там само, с. 9). Більш того, соціальні працівники з дипломом бакалавра повинні володіти відповідними менеджерськими навичками для організації та управління роботою інших соціальних працівників і персоналу (там само, с. 8). Наведений перелік компетентностей є дуже великим, і здобувачі не можуть набути відповідних навичок без якісної практичної підготовки, що передбачає реальну залученість до соціальної роботи під час перебігу навчального процесу.

Дуальна освіта як інструмент подолання кваліфікаційного розриву. Важливим і дієвим чинником інтеграції молоді у сучасний ринок праці є *дуальна форма здобуття освіти*. Основною метою такої форми освіти є подолання недоліків традиційних підходів до навчання майбутніх фахівців, а саме – усунення розриву між теоретичними засадами обраної професії та практикою за спеціальністю. За дуальної освіти, аудиторна робота допомагає здобувачам опанувати теоретичний матеріал, а застосовують вони свої знання на практиці на реальних робочих місцях підприємств, установ й організацій (Гришина, 2023, с. 120). Така можливість практичної підготовки протягом усього навчання мотивує молодь вступати до ЗВО, що практикують дуальну форму здобуття освіти, допомагає підтримувати зацікавленість здобувачів у їхній професії (Гришина, 2023, с. 122) та надає в подальшому молодим фахівцям конкурентну перевагу під час працевлаштування. Дуальна освіта дозволяє краще, більш якісно і більш відповідно до очікувань роботодавців і вимог ринку праці підготувати кадри до подальшої роботи за фахом (Гришина, 2023, с. 120), регулює освітній процес за принципами ринкової економіки, породжує попит на випускників ЗВО (часто ще до отримання ними диплому) і тим самим навіть зменшує рівень безробіття серед молоді – дипломовані спеціалісти можуть або залишитися на місцях, де проходили практику під час навчання, або вільно працевлаштуватися в іншій установі за фахом, адже вони вже мають досвід реальної роботи (Гришина, 2023, с. 123).

Дуальна освіта стрімко набирає популярності в Україні (Гришина, 2023, с. 121). У сучасних для нашої Батьківщини реаліях високої міграційної мобільності молоді, еміграції молодих людей за кордон з метою навчання, працевлаштування, збереження власного життя та здоров'я, що були піддані ризикам через повномасштабне російське вторгнення в Україну, бажання жити в кращих соціо-економічних умовах тощо, для держави надзвичайно важливо докласти максимальних зусиль до того, щоб серед молоді не з'являлося бажання виїжджати за кордон (і, відповідно, не відбулися «відтік мізків» і відтік людського капіталу). Зокрема, це стосується й питання якісної вищої освіти, конкурентоспроможності здобутих знань і отриманого диплому на ринку праці, гідного ставлення держави та суспільства до певної професії та, власне, затребуваності цієї спеціальності. У контексті вищої освіти, людський капітал – і в першу чергу, молодь – може бути збереженим завдяки включенню інновацій до змісту освітніх програм, використанню нових форм організації навчання, в тому числі й застосуванню дуальної освіти (Гришина, 2023, с. 122).

До того ж, на теренах України дуальна форма здобуття освіти є інноваційним підходом до навчання майбутніх фахівців і користується високим попитом серед студентів. Введення такої форми навчання може бути й іміджевим кроком для ЗВО – здобувачі відчуватимуть, що для установи, де вони здобувають освіту, не байдужий їхній розвиток і майбутнє, тож як наслідок, довіра до закладу та задоволеність якістю надання освітніх послуг підвищуватимуться. Цінність навчання у ЗВО, що практикує такий підхід, буде вищою для здобувачів, і це дасть закладу відповідну конкурентну перевагу на ринку освітніх послуг.

Науковці – викладачі ЗВО, описуючи процес підготовки здобувачів вищої освіти, зокрема й за спеціальністю «Соціальна робота», наголошують на тому, що у процесі навчання важливо надавати змогу закріплювати теоретичні й аудиторні

знання на практиці. Наприклад, проходження виробничої практики (Ситняківська, Літяга, 2022, с. 60) має неабияку важливість для реалізації здобувачами себе як фахівців у професії.

Практичні заняття із дисципліни «Соціальна робота з молоддю» за дуальною формою освіти

За весь курс викладання дисципліни «Соціальна робота з молоддю» для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота» освітньо-професійної програми «Соціальна та молодіжна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» чотири рази вдалося провести практичні заняття офлайн. Здобувачі змогли познайомитися з нормативно-правовою базою забезпечення соціальної роботи з молоддю, з роботою і нормативно-правовою базою діяльності двох департаментів Дніпровської міської ради – департаменту молодіжної політики, української національної та громадянської ідентичності та департаменту соціальної політики – і підпорядкованих ним закладів. Так, студенти відвідали Комунальне підприємство «Молодіжний центр Дніпра» Дніпровської міської ради та Молодіжний медіацентр Дніпра, Дніпровський міський центр соціальних служб, Прозорий офіс Лівобережного управління соціального захисту населення Дніпровської міської ради і Денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства.

Практичні заняття були поділені на два блоки, перший із яких полягав у знайомстві здобувачів із центрами міста Дніпра, що працюють з молоддю, а другий – у поглибленні в аспекти соціальної роботи з молоддю.

Під час практичних занять здобувачі випрацювали ґрунтовне розуміння категорії «цільова аудиторія», навчилися її бачити й описувати у рамках своєї навчально-професійної діяльності та конкретних проєктів. Окрема увага була присвячена аналізу програми «Родина Героя» як соціальної програми місцевого рівня. Також здобувачі познайомилися у рамках вивчення можливостей підтримки економічної активності молоді з діяльністю Комунального підприємства «Дотик» Дніпровської міської ради та напрямком написання грантових заявок, розібрали концепт соціального молодіжного підприємництва на прикладі проєкту «Story Book». Студенти вивчали практичний досвід проведення опитування молоді на прикладі співпраці проєкту U-Report та Комунального підприємства «Молодіжний центр Дніпра» Дніпровської міської ради. Здобувачі знайомилися з проєктом U-Report, оскільки саме з цим проєктом співпрацює найбільша кількість молодіжних центрів України, а сам проєкт є найбільшим «опитувальником» для молоді. Студенти проходили відповідні опитування від проєкту, а також опанували навички створення опитувань на соціальні теми на платформі Microsoft Forms, опанувавши методологію онлайн-опитувань щодо потреб і проблем молоді на рівні громади.

Під час візиту до «Молодіжного центру Дніпра» студенти знайомилися з діяльністю структурних об'єктів, заснованих для реалізації молодіжної політики на рівні громади, мали змогу безпосередньо поспілкуватися з молодіжними працівниками. На цьому практичному занятті здобувачі обговорювали тему «Вплив війни на становище молоді в Україні», знайомилися з молодіжними

центрами інших громад й пропонували свої бачення та концепції молодіжних центрів.

Протягом візиту до Дніпровського міського центру соціальних служб студенти познайомилися з керівництвом департаменту соціальної політики Дніпровської міської ради та його структурою, дослідили роботу Дніпровського міського центру соціальних служб, основною діяльністю якого є соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю, що перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги. Соціальні працівники підготували безпосередньо для студентів реальну статистику звернень і приклади результатів змін за найпопулярнішими запитами, а також кейси, із якими вони найчастіше стикаються в роботі (всі персональні дані з прикладів було прибрано), підготували ситуації для роботи щодо виявлення сильних і слабких сторін і приклади підбору мотивації до зміни життєвих обставин. Студенти дізналися, як у місті Дніпрі відбувається комунікація з молоддю, яка живе з ВІЛ, а також про можливості безкоштовного ВІЛ-тестування, яке студенти могли пройти безпосередньо в установі, де проходило практичне заняття. Також здобувачі поспілкувалися з представниками мобільних бригад, які щотижня виїжджають «в поля» своїх центрів і займаються інформуванням населення та встановленням контактів – саме так частина населення дізнається про кризові кімнати, кімнати матері та дитини тощо. Також під час практичних занять студенти змогли познайомитися з дніпровськими соціальними лініями довіри, обговорити їхню роль у соціальній роботі, оглянути приміщення та кабінети, де відбувається робота соціальних працівників; ознайомилися з системою надання електронних послуг, застосуванням новітніх технологічних прийомів і безбар'єрністю простору.

Як і в молодіжних центрах і просторах, центрам соціальних служб важливо співпрацювати з громадським сектором. Студенти змогли побачити таку співпрацю в дії на прикладі можливості центру надавати відвідувачам послуги із сурдоперекладом завдяки наявності договору з громадською організацією, що має фахівців із жестової мови та перебуває постійно на онлайн-зв'язку із працівниками центру. Таким чином, клієнти, які потребують сурдоперекладу, могли користуватися цією послугою під час безпосередньої взаємодії з працівниками центру.

На практичних заняттях офлайн студентам пощастило поспілкуватися як із досвідченими фахівцями, так і з молодими кадрами, які ще нещодавно самі були студентами та могли розказати досвід саме молодих людей у соціальній роботі. Також студенти мали змогу обмінятися контактами представників установ, які вони відвідали, для подальшої комунікації, можливого проходження практики та працевлаштування.

Очне проведення практичних занять допомогло досягти таких завдань:

1) студенти відвідали місця, де відбувається соціальна робота, змогли побачити оснащення установ, познайомилися з колегами за фахом, змогли поставити свої питання щодо особливостей роботи соціальних працівників й отримали відповіді фахівців-практиків;

2) здобувачі освіти отримали змогу оцінити якість і процес надання послуг, оскільки фахівці підготували для студентів реальні моделі взаємодії у рамках своєї професійної діяльності;

3) студенти мали змогу спостерігати за побутом роботи соціальних працівників і працівниць – їхньою майбутньою професійною діяльністю;

4) працівники установ поспілкувалися зі своїми майбутніми колегами – кадровим потенціалом галузі соціальної роботи, студентами, які зараз проходять фахову підготовку до професійної діяльності.

Таким чином, фізичне відвідування закладів, знайомства, безпосередня комунікація надає змогу як студентам побачити потенційне місце роботи, познайомитися з потенційними колегами, особливостями виконання своїх посадових обов'язків як спеціаліста, набути та відпрацювати практичні навички, так і безпосередньо фаховим установам і працедавцям познайомитися та налагодити контакти зі своїми майбутніми працівниками.

Така форма проведення практичних занять не гірше за «аудиторні» практичні заняття допомагає досягти показників, визначених у освітньо-професійній програмі «Соціальна та молодіжна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за 2024 рік, за якою відбувається підготовка відповідних фахівців в Національному технічному університеті Дніпровська політехніка. Так, очні практичні заняття на базі фахових установ сприяють набуттю здобувачами вищої освіти орієнтованих на практичну діяльність знань і вмінь, здобуття яких виокремлено у меті ОПП як важлива складова навчання (Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2024, с. 10). Навчання на реальних кейсах із професійної діяльності та в умовах перебування у профільному для спеціальності здобувачів закладі сприяє оволодінню сучасними та затребуваними в професійній галузі знаннями, випрацюванню навичок розв'язання складних спеціалізованих задач соціальної сфери, навичок застосування теоретичних засад у вирішенні реальних професійних завдань і навичок соціальної роботи з молоддю і в цілому, що відповідає цілям навчання здобувачів (Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2024, с. 11). Під час проходження практичних занять у профільній фаховій установі, здобувачі можуть краще оволодіти різними інструментами, методами та технологіями соціальної роботи (Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2024, с. 12), випробувавши їх на практиці, мають змогу побачити демонстрацію їхнього застосування від поточних практиків – їхніх майбутніх колег, а також проаналізувати їхній професійний досвід. Відвідуючи практичні заняття за дуальною формою навчання, здобувачі легше та краще набувають таких компетентностей, як здатність використовувати отримані знання на практиці (Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2024, с. 16), розуміння своєї професійної діяльності та її предметної області (загальні компетентності), знання сутності, видів, напрямків й особливостей соціальної роботи, вміння оцінювати, аналізувати та прогнозувати соціальні процеси, обізнаність у фаховій нормативно-правовій базі, здатність проводити роботу із соціально вразливими категоріями населення й особами, що опинилися у складних життєвих обставинах (в тому числі з молоддю), обізнаність у роботі соціальних служб і системи соціального захисту, здатність розробляти й

реалізувати соціальні проєкти (спеціальні компетентності) (Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2024, с. 17-18). Власне, описані в цій статті практичні заняття допомогли здобувачам поглибити наступні навички, що у вищезгаданій освітньо-професійній програмі сформульовані як результати навчання:

- здійснення пошуку, аналізу та синтезу інформації для розв'язання завдань за фахом;
- ідентифікація, формулювання та розв'язання завдань сфери соціальної роботи (з молоддю та в цілому);
- конструювання процесу та результату соціальної роботи, використання у практичній діяльності кількісних і якісних показників, коригування плану роботи згідно з результатами оцінки;
- аналіз соціально-психологічних процесів у великих і малих групах;
- формулювання власних обґрунтованих суджень на базисі аналізу соціальних проблем;
- встановлення причинно-наслідкових зв'язків між соціальними подіями та явищами;
- аналіз й оцінювання потреб молоді;
- пошук методів подолання соціальних проблем і складних життєвих обставин, аргументація обраного шляху їх подолання і передбачення наслідків таких ситуацій;
- виявлення сильних сторін і залучення особистісних ресурсів клієнтів, соціальної групи, громади задля розв'язання їхніх проблем;
- прийняття практичних рішень, спрямованих на покращення соціального добробуту (Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2024, с. 19-20).

На нашу думку, дуальна форма проведення практичних занять навіть більшою мірою допомагає досягти показників, визначених у освітньо-професійній програмі через змогу опановувати знання безпосередньо у фаховій установі потенційного працевлаштування, а також завдяки роботі з реальними практичними кейсами та перейманню досвіду від поточних фахівців-практиків. Наполегливо рекомендуємо під час викладання цієї дисципліни включати до курсу мінімум чотири, а то й шість виїздів під час практичних занять до фахових установ. Звісно, у в менших громадах таких виїздів може бути менше через меншу кількість профільних установ, але для міста Дніпра такий обсяг «дуальних» практичних занять є достатнім і необхідним, адже дозволяє студентам набути практичних і потенційно важливих для професійної діяльності навичок і дає розуміння, як теорія перетворюється на практику, а дії соціальних працівників і працівниць провадять реальні зміни у громаді. Втім, тільки чотирьох практичних занять у профільній установі з тільки з однієї дисципліни недостатньо, щоб сформувати компетентного та конкурентоспроможного фахівця, тож в цілому в процес підготовки соціальних працівників доречно впровадити елементи дуальної форми освіти. Також, на наше переконання, дисципліна «Соціальна робота з молоддю» гідна уваги й імплементації до освітньо-професійних програм під час підготовки закладами вищої освіти

фахівців у галузі соціальної та молодіжної роботи, оскільки вона формує у здобувачів освіти необхідні компетентності для професійної підтримки молоді та надання їй якісних соціальних послуг, готує їх до трудової діяльності за фахом, а також виховує у студентів професійну етику в роботі з молоддю як ключовим ресурсом розвитку суспільства. Більш того, ми вважаємо доречним зробити цю дисципліну наскрізною на всі чотири курси навчання на бакалавраті або розробити для викладання протягом чотирьох років навчання блок дисциплін, що об'єднуються темою соціальної роботи з молоддю і будуть викладатися у різні роки навчання студентів – щоб зробити підготовку фахівців більш детальною і ґрунтовною, надати їм можливість опанувати під час практичних занять глибші фахові питання та закріплювати професійні навички на практиці (наприклад, доєднуватися до виїздів мобільних бригад тощо).

Важливою частиною організації практичних занять для майбутніх соціальних працівників за дуальною формою освіти є комунікація представників закладу вищої освіти з органами влади. Задля проведення практичних занять за описаним вище підходом можна звернутися з листом від імені викладача практики на ім'я голови відповідної громади з проханням про дозвіл і сприяння у проведенні таких практичних занять на базі місцевих центрів соціальних служб. Такий підхід до організації та проведення практичних занять допоможе також забезпечити включеність органу місцевого самоврядування у процес підготовки навчання кадрового потенціалу громади та держави та виявити, наскільки відкритими є органи місцевого самоврядування і фахові установи для такого характеру співпраці.

ВИСНОВКИ

Соціальна робота з молоддю є професійною діяльністю, що спрямована на попередження, подолання чи зниження до мінімуму негативних наслідків складних життєвих обставин для молодих людей, а також на посилення здатності молоді реалізувати власний життєвий потенціал. Соціальна робота з молоддю не є тотожною молодіжній роботі – перша спрямована на надання допомоги соціально незахищеній молоді, що потрапила у складні життєві обставини, тоді як друга також допомагає молоді реалізувати свій потенціал, але має акцент на залученні молодих осіб до участі у суспільних процесах і процесах прийняття рішень. Соціальна робота з молоддю є складною діяльністю, оскільки вона передбачає взаємодію не просто з молоддю як ще із не до кінця сформованою та не повністю реалізованою соціальною групою, члени якої в силу віку стикаються з новими для них викликами – соціальна робота з молоддю передбачає також і взаємодію із вразливими верствами молоді. Це потребує особливо високого рівня професійної підготовки – як теоретичної, так і практичної.

На жаль, поточна система вищої освіти в Україні є відірваною від актуальних вимог ринку праці та працедавців. Фахівці, які тільки закінчили ЗВО, часто не володіють необхідними для реальної професійної діяльності знаннями та практичними навичками, не мають зв'язків із установами для працевлаштування, а подекуди – навіть розуміння, у яких саме установах вони можуть працювати. Це стосується підготовки фахівців за всіма спеціальностями, в тому числі й за спеціальністю 231 «Соціальна робота». Єдиний спосіб, у який проблема

кваліфікаційного розриву може бути подолана, є співпраця ЗВО і роботодавців, і найефективнішим видом цієї спільної роботи є дуальна форма освіти, яка передбачає проходження здобувачами практичних частин навчання безпосередньо у фахових установах за спеціальністю.

У статті описано практичні заняття із дисципліни «Соціальна робота з молоддю» для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота» освітньо-професійної програми «Соціальна та молодіжна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» із застосуванням підходу, того ж самого дуальній формі освіти. Завдяки дуальному підходу до організації практичних занять із дисципліни, студенти познайомилися з місцями потенційного працевлаштування, колегами й роботодавцями, набули практичного досвіду на реальних кейсах, поширили у обраній ними професії, і розвинули у собі компетентності, передбачені освітньо-професійною програмою їхнього навчання.

На нашу думку, до освітніх програм потрібно включати проведення практичних занять безпосередньо на базах установ, підприємств і закладів потенційного працевлаштування здобувачів за системою дуальної форми здобуття освіти. Такий підхід відповідатиме сучасним трендам на ринках освіти та праці, сприятиме здобуттю майбутніми спеціалістами кращої фахової підготовки, набуттю ними досвіду реальної роботи за спеціальністю, створенню попиту на випускників ЗВО серед роботодавців, вирівнюванню дисбалансу між попитом і пропозицією робочих місць у різних професійних галузях на ринку праці, робитиме заклади вищої освіти більш конкурентоспроможними, підвищуватиме імідж ЗВО, задоволеність здобувачів від навчання та довіру до своїх установ здобуття освіти. Для майбутніх соціальних працівників можливість такої практики є особливо важливою, тому що фахівцям галузі соціальної роботи доводиться працювати зі вразливими категоріями населення, особами, що потрапили до складних життєвих обставин чи потенційно перебувають у відповідній зоні ризику. Діяльність такого роду вимагає великої бази не лише теоретичних знань, а й практичних навичок, щоб робота дійсно несла користь індивіду та суспільству, а не шкодила клієнтам. Від соціальних працівників, окрім фахових навичок, вимагаються також уміння працювати у невизначених умовах, з чутливими відвідувачами та часто – у стресових ситуаціях. Відповідно, соціальні працівники мають бути готовими до такої діяльності та мати відповідний досвід. Тож очні практичні заняття в фахових установах за форматом дуальної форми здобуття вищої освіти є ефективним, дієвим, затребуваним й актуальним способом підготовки здобувачів вищої освіти (всіх спеціальностей, а зокрема й особливо – спеціальності «Соціальна робота» й таких прикладних дисциплін, як «Соціальна робота з молоддю») до майбутнього працевлаштування за фахом й успішної професійної діяльності.

Перспективами дослідження є подальший моніторинг професійного шляху та розвитку студентів, що проходили практичні заняття на базах фахових установ: чи приймуть вони рішення волонтерити у фахових установах або проходити на їхній базі практику (а не тільки відвідувати практичні заняття) під час навчання; чи працевлаштуються вони за фахом після отримання диплому (або вже під час навчання), і якщо так, то як швидко; наскільки вони будуть успішними у роботі за

фахом; чи допомагають їм зв'язки, встановлені з фахівцями-практиками під час відвідування установ, у працевлаштуванні тощо, – і порівняння цих показників з відповідними результатами, які демонструють студенти, що мали виключно «аудиторні» практичні заняття.

ЛІТЕРАТУРА

Гришина, Н. (2023). Дуальна форма здобуття освіти–основа інтеграції здобувачів у сучасний ринок праці. *Український журнал прикладної економіки та техніки*, 8(3). С. 120-124. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-3-17>

Закон України «Про основні засади молодіжної політики» № 1414-IX (27.04.2021) (зі змінами). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20>

Закон України «Про соціальні послуги» № 2671-VIII (17.01.2019) (зі змінами) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» № 2558-III (21.06.2001) (зі змінами). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>

Касянчук, З., Миколюк, С. (2023). Формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності у громаді. Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. С. 350-352. http://dep.wunu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/04/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_VI-%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84-24-%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%B0-2023.pdf#page=350

Коляда, Н., Левченко, Н., Ісаченко, В. (2020) Підготовка фахівців до роботи з молоддю: історичний аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Педагогіка. Соціальна робота, вип. 2(47). С. 61-66. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/34012>

Коляда Н., Левченко Н. (2018). Технології соціальної роботи : Навчальний посібник. Умань : «ВІЗАВІ», 337 с.

Левченко Н. (2022). Підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи: практичний аспект. Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції. С. 119-121. https://www.researchgate.net/profile/Olena-Karpenko-2/publication/366155890_Pidgotovka_majbutnih_socialnih_pracivnikov_do_molodiznoi_roboti_practicnij_aspekt/links/639369d3e42faa7e75acf999/Pidgotovka-majbutnih-socialnih-pracivnikov-do-molodiznoi-roboti-practicnij-aspekt.pdf#page=120

Миколюк, С., Коваль, О. (2023) Соціальна робота з молоддю: технологічний аспект. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції*. С. 322-324. http://dep.wunu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/04/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_VI-%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84-24-%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%B0-2023.pdf#page=322

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». *Освітньо-професійна програма «Соціальна та молодіжна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти* (2024). 37 с. https://old.nmu.org.ua/ua/content/infrastructure/structural_divisions/science_met_dep/OPP%20b_akalavr/231%20%D0%B1%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%80%20%D0%9E%D0%9F%D0%9F-24.pdf

Овчарова, В. (2020). Соціальна робота з молоддю та молодіжна робота в сучасній Україні. Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. С. 154-161. <https://surl.li/jvxxof>

«Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти», наказ Міністерства освіти і науки України № 557 (24.04.2019) <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-Sotsial.robota-bakalavr-VO.18.01.pdf>

Сидоренко, В. (2024) Кваліфікаційний розрив (skills gap) на ринку праці України: стан та механізми його подолання. Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. Серія «Педагогічні науки», вип. 28(57). С. 191-211. <https://ojs.uem.edu.ua/index.php/vpo/article/view/712/1486>

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» № 286-р (23.02.2022) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

Ситняківська, С., Літяга, І. (2022). Вивчення навчальних дисциплін управлінського циклу студентами спеціальності «соціальна робота». *Актуальні проблеми соціальної сфери*. Житомир: вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка, вип. 12. С. 60-61. https://eprints.zu.edu.ua/33938/1/%D0%90%D0%9F%D0%A1%D0%A1_%D0%92%D0%B8%D0%BF_12_2022.pdf

Council of Europe (2025). Council of Europe Youth Work Portfolio: A Tool for the Assessment and Development of Youth Work Competence – Revised version 2025. 61 p. <https://rm.coe.int/2025-coe-youth-work-portfolio/1680b5f65b>

DISCIPLINE “SOCIAL WORK WITH YOUTH”: PRACTICAL CLASSES AS A TOOL FOR AWARENESS

Kateryna MONASTYROVA-MYKHAILOVA, Department of Youth Policy, Ukrainian National and Civic Identity of the Dnipro City Council, Dnipro, Ukraine; mykhailova.ko@gmail.com

Dariia BILA, Department of Public Administration and Local Self-Government, Educational and Scientific Institute of Public Administration, Dnipro University of Technology (19 Dmytra Yavornytskoho Avenue, Dnipro, Dnipropetrovsk region, 49005)? Dnipro, Ukraine;

Abstract. *The article describes practical classes in the discipline “Social Work with Youth” for students majoring in 231 “Social Work” of the educational and professional programme “Social and Youth Work” of the first (Bachelor’s) level of higher education at the Dnipro University of Technology directly in professional institutions and establishments specialising in this field, based on the concept of dual education. Since social work with youth involves interacting with and providing assistance to socially vulnerable groups of the population, such activities require specialists to have not only a high level of professional theoretical knowledge, but also practical skills and the ability to apply them. The current higher education system in Ukraine does not provide applicants with the relevant knowledge and skills required by employers. The study notes that in order to overcome the skills gap in the labour market, cooperation between higher education institutions and employers is necessary, and the best approach to enable students to acquire sustainable practical skills in their speciality is to conduct practical classes directly in professional institutions using a dual form of education. The authors note that for future social workers, practical classes in specialised institutions are particularly important given the sensitivity of this profession and the frequent need to interact with people who find themselves in difficult life circumstances. This form of practical training complies with the current regulatory requirements for training specialists in the field of social work, and the regularity of practical training in the dual form of education ensures better formation, consolidation and deepening of professional competencies of students as future specialists, which is not always possible to achieve in the case of “classroom” practical training.*

Keywords: *social work with youth, higher education, dual form of education, practical training, educational services market, labour market, skill gap.*

References

- Gryshyna, N. (2023). Dual form of education – the basis for integrating graduates into the modern labour market. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 8(3), pp. 120-124 (in Ukrainian). <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-3-17>
- Law of Ukraine “On the Basic Principles of Youth Policy,” No. 1414-IX (27 April 2021) (as amended) (in Ukrainian). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20>
- Law of Ukraine “On Social Services,” No. 2671-VIII (17 January 2019) (as amended) (in Ukrainian). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
- Law of Ukraine “On Social Work with Families, Children and Youth,” No. 2558-III (21 June 2001) (as amended) (in Ukrainian). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>

Kasianchuk, Z., Mykoliuk, S. (2023). Preparing future social workers for professional activity in the community. Paper presented at the 6th International Scientific and Practical Conference Innovations in education: realities and prospects for development, pp. 350-352 (in Ukrainian).

http://dep.wunu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/04/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_VI-%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84-24-%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%B0-2023.pdf#page=350

Koliada, N., Levchenko, N., Isachenko, V. (2020). Training specialists to work with young people: a historical perspective. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University, series: Pedagogy. Social Work*, 2 (47), pp. 61-66 (in Ukrainian). <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/34012>

Koliada, N., Levchenko, N. (2018). *Social Work Technologies: A Study Guide*. VIZAVI, Uman. 337 p. (in Ukrainian).

Levchenko, N. (2022). Training future social workers for youth work: practical aspects. Paper presented at the 4th International Scientific and Practical Conference Partnership cooperation in the system of social institutions, pp. 119-121 (in Ukrainian). https://www.researchgate.net/profile/Olena-Karpenko-2/publication/366155890_Pidgotovka_majbutnih_socialnih_pracivnikiv_do_molodiznoi_roboti_practicnij_aspekt/links/639369d3e42faa7e75acf999/Pidgotovka-majbutnih-socialnih-pracivnikiv-do-molodiznoi-roboti-practicnij-aspekt.pdf#page=120

Mykoliuk, S., Koval, O. (2023). Social work with young people: technological aspects. Paper presented at the 6th International Scientific and Practical Conference Innovations in education: realities and prospects for development, pp. 322-324 (in Ukrainian).

http://dep.wunu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/04/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_VI-%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84-24-%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%B0-2023.pdf#page=322

Educational and professional programme ‘Social and Youth Work’ of the first (Bachelor’s) level of higher education (2024). Dnipro University of Technology. 37 p. (in Ukrainian).

https://old.nmu.org.ua/ua/content/infrastructure/structural_divisions/science_met_dep/OPP%20bakalavr/231%20%D0%B1%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%80%20%D0%9E%D0%9F%D0%9F-24.pdf

Ovcharova, V. (2020). Social work with young people and youth work in modern Ukraine. Paper presented at the 5th International Scientific and Practical Conference Social work: formation, prospects, development, pp. 154-161 (in Ukrainian). <https://surl.li/jvxxof>

On Approval of the Higher Education Standard for Speciality 231 “Social Work” for the First (Bachelor’s) Level of Higher Education, the Ministry of Education and Science of Ukraine, No. 557 (24 April 2019) (in Ukrainian). <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-Sotsial.robota-bakalavr-VO.18.01.pdf>

Sydorenko, V. (2024). Skills gap in the Ukrainian labour market: current situation and mechanisms for overcoming it. *Bulletin of Postgraduate Education. Educational Sciences Series*, 28(57), pp. 191-211 (in Ukrainian). <https://ojs.uem.edu.ua/index.php/vpo/article/view/712/1486>

On Approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032, the Cabinet of Ministers of Ukraine, No. 286-p (23 February 2022) (in Ukrainian). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

Sytyniakovska, S., Litiaha, I. (2022). Study of management cycle disciplines by students majoring in social work. *Current issues in the social sphere*, Zhytomyr, Zhytomyr Ivan Franko State University (12), pp. 60-61 (in Ukrainian).

https://eprints.zu.edu.ua/33938/1/%D0%90%D0%9F%D0%A1%D0%A1_%D0%92%D0%B8%D0%BF_12_2022.pdf

Council of Europe (2025). Council of Europe Youth Work Portfolio: A Tool for the Assessment and Development of Youth Work Competence – Revised version 2025. 61 p. <https://rm.coe.int/2025-coe-youth-work-portfolio/1680b5f65b>

Article history:

Received: September 12, 2025

1st Revision: October 21, 2025

Accepted: December 30, 2025